

Vrstan stolar i uzoran franjevac

FRA MELHIOR PRLIĆ

(1912. – 1945.)

Jugokomunisti ih pobiše u Zagvozdu, ali ih narod nije zaboravio

► Piše: fra Ante Marić

Roditelji: Ambro i Anica, r. Vlašić.

Rođen: 26. srpnja 1912. u Sovićima, župa Gorica.

Kršten: 27. srpnja 1912., župa Sv. Stjepana, Gorica, MK sv. III., str. 37., br. 63. Krstio ga je fra Blago Babić, župnik, a kum mu je na krštenju bio Ante Vlašić, seljak.

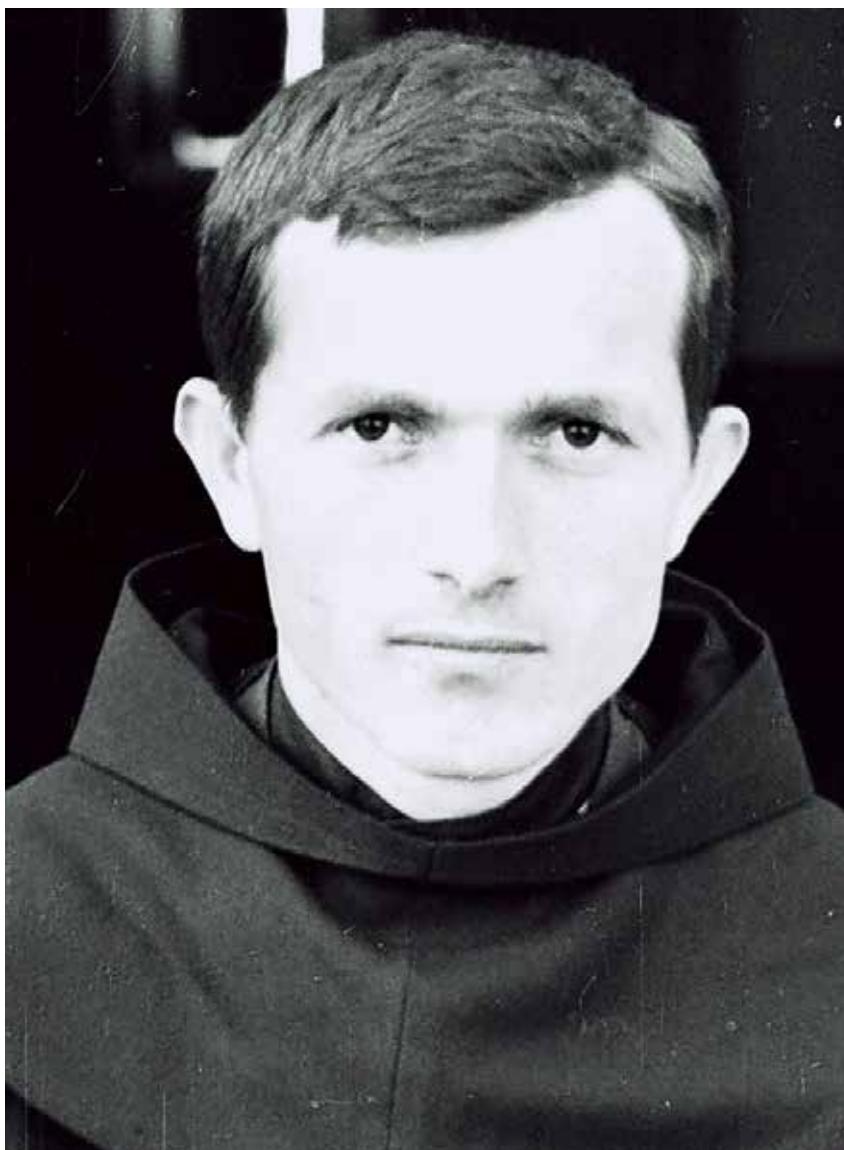
Krsno mu je ime Jerko.

Stanje duša župe Gorica

Stanje duša župe Gorica na 240. stranici donosi popis obitelji Prlić Ambrože, † Grge, kućni broj 18. Ambroža (rođ. 20. 11. 1883.) i njegova žena Anica, r. Vlašić (rođ. 11. 4. 1884.), vjenčali su se 27. 11. 1906. godine i u svom braku rodili desetero djece, osam sinova i dvije kćeri: Antu (1907.), Milu (1908.), Jerku (1912.), Ivana (1914.), Stjepana (1917.), Ivu (1919.), Grgu (1920.), Zorku (1922.), Rafu (1925.) i Ljubu (1929.). Njihov je sin Jerko postao hercegovački franjevac fra Melhior.

Osnovna škola¹

Jerko je osnovnu školu završio u Sovićima. Odmah ispod njegovih

¹ Zahvaljujemo Županijskom arhivu Široki Brijeg i ravnatelju Arhiva Ivanu Begiću te njegovim suradnicima koji su nam dali podatke o školovanju Jerke Prlića, sina Ambrinog iz Sovića.

Vlašića, na cesti, predivna je i danas kamena kuća osnovne škole.

Školske god. 1920./21. pohađa 1. razred osnovne škole. U razrednoj je knjizi na str. 26./27. pod brojem 35 upisan Jerko Prlić, rimokatolik, rođen 26. VII. 1911.² od oca Ambroža, težaka iz Sovića, k. br. 18. Učiteljica mu je bila Kornely Brekkey. Te je školske godine nedostajao ukupno četiri sata: 2 opravdano, 2 neopravdano.

Uspjeh u pojedinim nastavnim predmetima:

Polazak škole: (listopad) 1; (prosinac) 1; (veljača) 1; (travanj) 1; (lipanj) 1; svršetkom šk. godine: vdb (1)³

Vladanje: (listopad) 1; (prosinac) 1; (veljače) 1; (travanj) 1; (lipanj) 1; svršetkom šk. godine: vdb (1)

Nauka u vjeri: (listopad) 3; (prosinac) 3; (veljače) 3; (travanj) 3; (lipanj) 3; svršetkom šk. godine: dv (3)

Početna stvarna nastava: (listopad) 2; (prosinac) 1; (veljače) 2; (travanj) 2; (lipanj) 2; svršetkom šk. godine: db (2)

Srpski ili hrvatski jezik: (listopad) 2; (prosinac) 2; (veljače) 3; (travanj) 2; (lipanj) 1; svršetkom šk. godine: db (2)

Račun: (listopad) 2; (prosinac) 3; (veljače) 3; (travanj) 3; (lipanj) 3; svršetkom šk. godine: dv (3)

Zemljopis i povijest

Prirodne nauke

Krasnopis

Geometrija i crtanje

Gospodarstvo kućanstvo

Pjevanje: (listopad) 3; (prosinac) 3; (veljače) 3; (travanj) 2; (lipanj) 2; svršetkom šk. godine: dv (3)

Gimnastika: (listopad) 2; (prosinac) 3; (veljače) 3; (travanj) 2; (lipanj) 2; svršetkom šk. godine: dv (3)

Ženski ručni rad

UKUPNI USPJEH: (listopad) dobro = db (2); (prosinac) dovoljno = dv (3); (veljača) dovoljno = dv (3); (travanj) dobro = db (2); (lipanj) db (2)

Na kraju školske godine prošao s dovoljnim = dv (3)

Školske godine 1921. /1922. pohađa 2. razred.

Upisan je u razrednoj knjizi na str. 62./63. pod brojem 14.

Na kraju je školske god. prošao s dobrim = db (2). Imao je u odnosu na 1. razred novi predmet krasnopis iz kojeg je imao ocjenu vrlo dobar = vdb (1). Te godine nije izostao nijedan sat nastave.

Školske god. 1922. /1923. pohađa 3. razred.

Upisan je u razrednoj knjizi pod rednim brojem 29.

Na kraju godine prošao je s dovoljnim = dv (3). U odnosu na 2. razred imao je sljedeće predmete: zemljopis i povijest dobar = db (2); prirodne nauke dovoljan = dv (3); geometriju i crtanje dovoljan = dv (3); gospodarstvo i kućanstvo dovoljan = dv (3).

Školske godine 1923. / 1924. pohađa 4. razred.

Upisan je u razrednoj knjizi pod rednim brojem 22. U školi u tom 4. razredu ima ocjene za mjesec listopad, i to: polazak škole (1), vladanje (1), nauka o vjeri (2), srpski ili hrvatski jezik (2) račun (2), zemljopis i povijest (3), prirodne nauke (2), krasnopis (3), geometrija i crtanje (3), gospodarstvo i kućanstvo (2), pjevanje (2) i gimnastika (2). Uspjeh na kraju toga razdoblja je dobar = db (2).

U razrednici u toj godini iza ovih ocjena u listopadu stoji: »Prešao u Drinovce« i potpis učiteljice Kornely Brekkey. U razrednim knjigama u školi u Drinovcima nema podataka o njemu. Time je, koliko nam sačuvane razredne knjige govore, Jerko Prlić, sin Ambrože, osnovnu školu završio u Sovićima.

Redovništvo i sv. redovi

U franjevački je red stupio kao tercijar u Mostaru 3. kolovoza 1935.⁴ U novicijatu kao brat laik stupio je na Humcu 11. srpnja 1937.⁵ Arhiv Provincije čuva dopis (SP SV 120., folije 19. – 21., Humac, 13. 7. 1937.) meštra novaka fra Eugena Tomića koji obavješćuje Provincijalat da je o. provincijal 11. srpnja 1937. na Humcu primio u novicijatu nove kandidate:

fra Boris (Ivan) Božić

fra Blago (Jozo) Brkić

fra Nevenko (Jozo) Dugandžić

fra Krešimir (Ante) Jukić

fra Bosiljko (Mate) Kordić

² Netočno je upisan nadnevak rođenja. Prema Matici krštenih u župi Gorica, MK sv. III., str. 37. br. 63. Jerko je rođen 26. srpnja 1912., a ne 1911. kako stoji u svim razrednim knjigama škole u Sovićima.

³ Ljestvica ocjena: 1) za vladanje: vrlo dobar = vdb.; dobar = db.; prilično = prl.; loše = l.; 2) za polazak: vrlo marljivo = vm.; marljivo = m.; prekidno = pk.; nemarno = nm.; 3) za uspjeh u pojedinim predmetima i ukupni uspjeh: vrlo dobar = vdb, brojkama, 1; dobar = db, brojkama 2; dovoljno = dv, brojkama 3; nedovoljno = ndv, brojkama 4.

⁴ SP. SV. 135, 1942., 28. 1. 1942., f. 80-81, laici, životopis. Provincija u tom trenutku ima desetero braće laika, a za fra Melhiora pod brojem šest stoji: »Prlić Jerko (fra Melhior) rođen u Sovićima 1912. god. sin Ambrožin i Anice r. Vlašić – srez Ljubuški, vojni okrug Mostar – stupio je u franjevački red 3. 8. 1935. kao brat lajik«. Raspored osoblja od 16. travnja 1936. na str. 15. spominje ga prvi put. Na Širokom je Brijegu pod brojem 46 brat tercijar: *Fr. Melhior Prlić, faber lignarius (stolar)*. I sljedeće je godine po Rasporedu osoblja od 3. svibnja 1937. na Širokom Brijegu.

⁵ SP. SV. 129, 1940., 3. 2. 1940., f. 297a, vojska, evidencija. Pod službenim brojem 190/40. Provincijal odgovara i šalje Mostarskom vojnom okrugu, a u svezi je oslobađanja novačenja i pozivanja u pričuvu »monaha«, potvrdu da su »primili monaški čin« fra Bono (Ivan) Andačić, fra Branko (David) Palac i fra Melhior (Jerko) Prlić za kojega stoji da je »primio monaški čin« 11. VII. 1937. Raspored osoblja od 21. travnja 1938. njegovo ime donosi u popisu novaka na Humcu: *Fratres novitii laici, fr. Melhior Prlić*.

fra Teofil (Jure) Leko
 fra Alojzije (Nikola) Milićević
 fra Darinko (Bože) Mikulić
 fra Urban (Bože) Pavković
 fra Srećko (Jozo) Pejić
 fra Rudo (Slavko) Prlić
 fra Ambrozije (Ante) Tomić
 fra Andrija (Bože) Topić
 fra Stanko (Marijan) Vasilj
 fra Ljubomir (Jozo) Zorić
 fra Melhior (Jerko) Prlić, dosadašnji oblat primljen u novicijat laikata.⁶

Redovničko im je odijelo obukao provincijal fra Mate Čuturić, a meštar im je bio »najprije fra Eugen Tomić, pa onda fra Mile Leko«.⁷

Nakon godine dana provedene u novicijatu na Humcu jednostavne zavjete polaže 12. srpnja 1938. Potom ide na Široki Brijeg u stolariju.⁸ U njoj ostaje do kraja svoga života. Radio je i na početku učio zanat od vrsna stolara Hinka Rošeca, koji je već od prije u franjevačkoj stolariji na Širokom Brijegu. Fra Melhior je pismen, što ima zahvaliti pohađanju pučke škole u svojim rodnim Sovićima, župa Gorica, i nastojanju fratara u Mostaru i na Širokom Brijegu.

Da je na Širokom Brijegu radio u stolariji za samostan i za Provinciju, potvrđuje nekoliko vlastoručno ispisanih papira narudžbi i potražnja brava, drveta, dnevnicu za djelatnike i drugog potrebnog za stolariju,⁹ kao i rasporedi osoblja.¹⁰

Provincijal fra Krešimir Pandžić

Vojnom okrugu u Mostaru službeno pod brojem 1112/40. 11. prosinca 1940. piše kako je »Prlić Jerko (fra Melhior) Ambrožin iz Sovića, rođen 1912. god. – srez Ljubuški, Vojni Okrug Mostar – pozvan ovih dana u rezervu u Hrvace – Sinj I. baterija.« Da bi bio oslobođen te »rezerve« provincijal se poziva na »naređenje u službenom Vojnom listu od 6. IX. 1940.« prema kojem se »svi obveznici-monasi od dana prijema monaškog čina imaju prevesti u obveznike-bolničare bez obzira u kojem su rodu vojske odslužili svoj kadrovski rok« ... »Obzirom na gornje moli se Naslov, da izvoli poziv u rezervu spomenutog Prlića Jerke (fra Melhiora) poništiti odnosno smatrati nevažećim, jer po svom zvanju i citiranom naređenju spada među bolničare, koji se u slučaju rata pozivaju.«¹¹

Fra Melhior je u samostanu na Širokom Brijegu i u sjemeništu, gimnaziji, konviktu za vanjske đake te u svim drugim gospodarskim objektima bio poput kućnog majstora. I ne samo da je otklanjao kvarove, on je znao napraviti i urediti mnoge zahtjevne zadatke. Tako čitamo u

Hercegovini franciscani o događajima i radovima u samostanu na Širokom Brijegu: »Novi je prefekt odlučio u dogovoru s fra Melhiorom Prlićem u prijašnjoj ostavi urediti malu banju s dva tuša. Banja je sjemeništu neophodno potrebna radi slučajeva svraba i sličnih zaraza. Zid između sjemenišnog dvorišta i samostanske ograde, što ga je 1936. tadanji prefekt o. Tadija Kožul većim dijelom podigao, produžen je

Pokazao se kao neobično marljiv voditelj stolarije, no radio je i na drugim poljima, često praveći ono što drugi nisu uspijevali ili im je to išlo puno sporije.

za 27 metara do stolarske radionice i završen. Su tim je odijeljena sjemenišna ograda od samostanske. Fra Melhior Prlić postavio je nove električne stupove od centrale na južni dio gimnazije – sjemenište – samostan. Rupe za stupove iskopali su u ljeto 1941. dobrovoljno klerici.«¹²

Svečane je zavjete fra Melhior položio na Širokom Brijegu 18. prosinca 1941.¹³ Pismohrana Provincije čuva »Svjedočanstvo prije polaganja svećanih zavjeta«: »Ja niže potpisani brat fra Melhior, član Reda Manje Braće, predloživši molbu starješinama za polaganje svećanih zavjeta, nakon što sam pred Bogom pomno stvar promislio, izjavljujem pod zakletvom i svjedočim:

⁶ Fra Ante Marić, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, III., Franjevačka knjižnica, Mostar 2011., str. 76. – 77.

⁷ Fra Robert Jolić, *Novicijat hercegovačkih franjevaca*, Franjevačka knjižnica, Mostar, 2009., str. 158. – 159.

⁸ Raspored osoblja od 17. travnja 1939. gdje stoji: *fr. Malhior Prlić, Lign.*

⁹ SP. SV. 129, 1940., 18. 2. i 3. 3. 1940., f. 289-291., račun stolarija SP. SV. 131, 1940., 17. 7. 1940., f. 21-22, račun, roba, reklamacije

SP. SV. 131, 1940., 17. 9. 1940., f. 326-327, stolarija dnevnicu

SP. SV. 133, 1941., 31. 1. 1941., f. 83, račun. Ispisani su fra Melhiorovom rukom, a iz njih se vidi da je fra Melhior glavni u stolariji i da izravno komunicira s tajnikom Provincije.

¹⁰ Od 1940. do 1944.

¹¹ SP. SV. 131, 1940., 11. XII. 1940., f. 493, vojska, bolničar.

¹² *Hercegovina franciscana*, za nutarnji život i veze članova Hercegovačke franj. Provincije, svezak V – 1941., str. 52.

¹³ SP. SV. 134, 1941., 22. XII. 1941., f. 512, zavjeti, obavijest: Provincijalat Hercegovačkih franjevaca u Mostaru, broj 1107/41., Poštovanom rimokatoličkom župnom uredu Gorica. Dne 18. prosinca 1941. učinio je svečanu profesiju fra Melhior (Jerko) Prlić sin Ambrože Prlića i Anice Vlašić iz Sovića te župe, rođen 21. VII. 1912. godine. Gornje se saopćuje radi adnotacije u žup. Matice. Mostar, 22. prosinca 1941.

da nisam natjeran nikakvim prisiljavanjem iz straha ili sile na polaganje svećanih zavjeta, već da to svojom voljom želim i posve slobodno hoću da ih prigrlim sa svim dužnostima što su s njima skopčane.

Ja priznajem da su mi dobro poznate sve dužnosti koje proističu iz ovoga zavjetovanja pa ih ja svojevremeno prihvaćam i odlučujem da ću ih uz pomoć Božju marljivo obavljati kroz čitavi život svoj.

Ja svjedočim da sam očito shvatio ono što se naređuje zavjetom čistoće i zakonom neženstva pa odlučujem čvrsto s Božjom pomoću to izdržati do konca života.

Napokon iskreno obećajem, da ću se prema Reguli i prema ustanovama Reda i svetih zakona pokoravati u svemu najspremnije što mi starješine nalože prema stezi Crkve i našega Reda, drugima spreman davati primjer kreposti riječju i djelom, tako da nakon polaganja svetog zavjetovanja zaslužim od Boga primiti zasluženu plaću.

Tako svjedočim i zaklinjem se na sveto Evanđelje na kojemu držim svoju ruku.

Široki Brijeg, dne 18. prosinca 1941.

Potpis: fra Melhior Prlić

Svjedoci (potpisi): fra Marijan Zubac

fra Rajko Radišić.¹⁴

Dan prije, fra Melhior je pred svom subraćom u samostanu na Širokom Brijegu prije večere u blagovaonici, kako je to uvijek običaj u ovim prigodama, pročitao i potpisao sljedeću izjavu:

»Odricanje prava na baštinu

Ja brat Melhior Prlić, dne 17. prosinca 1941 uoči moga svečanog zavjetovanja, pred Bogom i u prisutnosti redovničke zajednice, po 581 kanonu Crkvenoga Zakonika i prema općim propisima Reda po članu

Fra Melhior (treći slijeva) pri stolarskom poslu u Crnču

89 odričem se čitavoga svoga vlasništva i svih posjeda koji mi pripadaju ili bi mi pripali.

U potvrdu toga ja se vlastitom rukom potpisujem.

Tako je. Ja fra Melhior Prlić.

Na Širokom Brijegu dne 17. prosinca 1941.¹⁵

Koliko je bio fra Melhior, i uopće časni brat laik, u Provinciji cijinjen i čašćen, potvrđuje nam izvješće *Hercegovine franciscane*: »Koliko provincija obiluje, Bogu hvala, svećeničkim zvanjima, toliko većma iznenađuje oskudica zvanja braće lajika u Hercegovini. Biti zdrav, čestit i sposoban radnik, još izučiti zanat pa usprkos predrasudama bliže i dalje okoline počti doživotno u samostan kao ponizni brat lajik, to je u nas doista rijedak dar Božje milosti. Što je slučaj rjeđi, to srdačnije je naša redovnička obitelj dočekala i proslavila svećane zavjete našeg vrijednog stolara fra Melhiora Prlića. Dne 18. XII. 1941. u 7 sati pod misom položio je zavjete u ruke mp. o. provincijala, koji je prije mise uputio nekoliko toplih riječi o značenju redovničkog zvanja fra Melkioru, sabranjoj samostanskoj obitelji, sjemeništu i vjernicima. Na

ručku je ponovno o. provincijal čestitao fra Melkioru svečano primanje u bratstvo franjevačkog reda i sve prisutne pozvao na suradnju za zvanja braće lajika po milosti Božjoj, da čim prije ispunimo veliku i osjetljivu prazninu u životu provincije. Po ručku priredio je u zabavnici dirljivu i bratstvu svečanost u čast fra Melkioru meštar o. Vilim sa svojim klericima. Uz kratke prigodne govore tri klerika predali su svečaru tri dara: dar mp. o. provincijala od Svetog Oca blagoslovljenu kronicu i moći zaštitnika braće lajika sv. Didaka, dar o. gvardijana "Nasljeduj Krista" i dar klerikata Novi Zavjet. Na koncu su đaci otpjevali koral: *Ecce quam bonum. Uzgojni rad naših Društava sv. Ante* pružit će dokaz svoje temeljitosti i donijet će najplemenitiji plod, ako nam pomogne napučiti samostane zvanjima dobre braće laika.¹⁶

U Pismohrani Provincije nalazi se dopis Provincijalata, koji je potpisao tajnik Provincije, Ravnateljstvu hrvatskih državnih željeznica u Sarajevu, u kojem se za fra Melhiora Prlića i za fra Antu Perića traže »iskaznice za povlašćenu vožnju«.¹⁷

Zadnji spis koji čuva Pismohrana

¹⁴ SP. SV. 134, 1941., f. 491-494. »Odricanje prava na baštinu« kao i »Svjedočanstvo prije polaganja svećanih zavjeta« dani su i na hrvatskom i na latinskom.

¹⁵ *Isto*. Vlastoručno se potpisuje fra Melhior, i svjedoci također: fra Rajko Radišić i fra Marijan Zubac.

¹⁶ *Hercegovina franciscana*, za unutarnji život i veze članova Hercegovske franj. provincije, svezak V – 1941., str. 50. – 51.

Provincije, a odnosi se na fra Melhiora, jest onaj koji na njega osobno šalje provincijal fra Leo Petrović. A dopis Provincijalata Hercegovačkih franjevaca od 27. prosinca 1943. pod službenim brojem 914/43. glasi:

»Častnom bratu
Fra Melhioru Prliću, stolaru
Široki Brijeg

Vama je povjeren veliki posao i čitav jedan imetak, kojega sačinjava material i alat u našoj stolarskoj radionici na Širokom Brijegu. To je jedno veliko povjerenje prema Vama, što Vam služi na čast. Preporučamo Vam da odsele kao i dosada nastojite sačuvati povjerenje, koje su Vam svi provincijali poklanjali. U to ni najmanje ne sumnjamo.

Treba priznati da Vas na sve strane razvlače raznim malim poslima, što Vas smeta u redovitom radu koji Vam je povjeren. Da Vama bude lakše, da se ne morate obazirati lievo i desno, odlučili smo, da ne primatemo ničije narudžbe izravno od naručitelja nego da sve primatemo preko p. o. fra Andrije Jelčića, samostanskog vikara, tako da nitko, pa ni sam provincijal, ne će ništa naručivati nego sve preko p. o. vikara. Tako ćete biti u svemu mirni i bez brige.

Ovoga se točno držite.

Bratski Vas pozdravljamo.
Provincijal.«¹⁷

Fra Melhior je bio jako odgovoran čovjek, radin, okretan. Fratrima koji su preživjeli jugokomunistički pokolj o njemu su uvijek govorili s osobitim poštovanjem. Tako će pismeno ostati zabilježeno što je fra Vojislav Mikulić o njemu rekao u anketi koju je 1986. napravio fra Jozo Vasilj: »Fra Melhior Prlić (33). Bio je stolar. Sposoban i stručan u poslu; ozbiljan i primjieran u redovničkom životu. Za popravak brane na našoj hidrocentrali stručnjaci tražili rok od 3 mjeseca, a on

je to izveo zajedno s nama za cigla 4 dana.«¹⁸

Fra Melhiorov nestanak – smrt

Preživjeli đaci svjedoci, poslije fratrima, kažu da je bio i u samostanskom podrumu i u mlinici tih zadnjih dana jugokomunističkih napada i žestokih borbi te da je navečer 6. veljače došao u mlinicu s viješću da je s đacima uspio ugasiti požar na zgradi gimnazije.

Njegov je otac Ambroža svima do svoje smrti svjedočio da ga je vidio živa u Imotskom i da je odveden put Splita. Od trenutka kada su ga jugokomunisti 8. veljače 1945. zajedno s drugim fratrima iz mlinice doveli pred samostanom gubi mu se svaki trag. U nekrologu Provincije stoji da je uhićen u hidrocentrali s još sedmoricom braće i odveden »via Spalatum«.

Glas o posljednjem počivalištu

Rad na ekshumaciji ratnih stratišta iz poraća Drugoga svjetskoga rata, gdje su jugokomunisti načinili ratne zločine, Hercegovačka je franjevačka provincija započela nakon osnutka Povjerenstva za pripremu kauze mučenika. Zagvozd je prvo stručno istraženo stratište na području Hrvatske na kojem su jugokomunisti učinili zločin. U ime Provincije sve je te radove vodio pročelnik povjerenstva za Pripremu kauze

mučenika fra Ante Marić.

U Mostaru 8. studenoga 2004., pod Ur. Br. 576./2004., provincijal fra Slavko Soldo dostavlja dopis sljedećeg sadržaja:

»Poštovana braćo!

Na sastanku Uprave Provincije održanom 4. studenoga 2004. u samostanu u Slanom, osnovano je Povjerenstvo za pripremu kauze mučenika. Za pročelnika povjerenstva određen je fra Ante Marić, a za članove povjerenstva fra Bazilije Pandžić, fra Vendelin Karačić, fra Jozo Zovko, fra Jozo Vasilj i fra Branimir Musa.

U cijelom hrvatskom narodu i šire, naš samostan na Širokom Brijegu, uz to što je poznato Gospino svetište, upisan je u svijesti vjernika kao mjesto mučeničke smrti naše subraće. U razdoblju 1942. – 1945. partizani su ubili šezdeset i šestoricu fratara, članova naše Provincije. Godine 1945. ubili su trideset članova našega širokobriješkog bratstva u samostanu na Širokom Brijegu i oko njega, bez suda, samo zato što su katolički redovnici – "in odium fidei".

Metkom u potiljak i spaljivanjem dvanaestorice profesora čuvene Širokobriješke gimnazije 7. veljače 1945. u samostanu na Širokom Brijegu, neprijatelji vjere htjeli su ubiti našu Provinciju upravo tu, u samostanu gdje je ona nastala. U godinama komunističke strahovlade nije se smjelo ni doći do skloništa u samostanskom vrtu, gdje su spaljena njihova tijela.

Ta vremena su iza nas. Vrije-

Vlado Čagalj iz Zagvozda svojim je telefonskim pozivom pokrenuo iskapanje posmrtnih ostataka pobijenih. Nađeno je osamnaest tijela. Narod je čuvao uspomenu na njih, a oni kojima je bilo naređeno da ih pokopaju, nisu im tijela bacili u duboku jamu, što bi za njih bilo puno lakše, nego su vjerovali da će doći dan njihova otkopavanja.

¹⁷ SP. SV. 136, 1942., 2. 6. 1942., f. 64, željeznica, povlastica.

¹⁸ SP. SV. 141, 1943., 27. 12. 1943., f. 461, stolarija, nadzornik

¹⁹ *Neke pojedinosti vezane za život i rad, djelovanje i osobna obilježja nastradalih članova Hercegovačke franjevačke provincije u prošlom ratu – Prema sjećanju fra Vojislava Mikulića profesora Širokobriješke gimnazije*, str. 3. Razgovor vodio fra Jozo Vasilj, razgovor prihvatio i odobrava fra Vojislav Mikulić, na Širokom Brijegu, 11. veljače 1986.

me je da se svjedočanstvo vjere naše mučenički preminule braće predstavi Crkvi. Mnoštvo vjernika već ih štuje kao mučenike. Braći iz povjerenstva želim Božji blagoslov i mnogo uspjeha u njihovu radu.«²⁰

Osnutkom ovoga povjerenstva Hercegovačka je franjevačka provincija učinila izravan korak konačnom saznanju istine o svojoj ubijenoj braći. Ovim je dopisom utemeljeno Povjerenstvo, imenovan pročelnik fra Ante Marić i svi njegovi članovi.²¹

Osnutkom Povjerenstva za pripremu kauze mučenika hercegovačkih franjevaca pristupilo se pothvatu ekshumacije masovne grobnice u Zagvozdu. Na Radiopostaji »Mir« Međugorje fra Ante je govorio o Povjerenstvu i o tome što bi ono trebalo raditi. To je u Zagvozdu slušao Vlado Čagalj te u »eter« Radiopostaji »Mir« Međugorje postavio pitanje: »Zašto fratri ne dolaze uzeti kosti ubijenih širokobrijeških fratara u Zagvozdu i ukopanih na Sudišću?« Bilo je to 9. veljače 2005. »Fra Ante Marić odmah je stupio u kontakt s njim i najavio svoj posjet Zagvozdu.«²² U dogovoru s provincijalom fra Slavkom Soldom napravljeni su dopisi župniku don Jakovu Cikojeviću i načelniku općine Zagvozd gospodinu Boženku Dediću. Obojica su na dopise odgovorili pozitivno te se moglo pristupiti ekshumaciji.

»Fra Ante se još na Vel. Četvrtak 24. ožujka 2005. u Imotskome vidio s načelnikom Zagvozda Boženkom Dedićem i gđom. Gordanom Turić, a dana 4. travnja, ponedjeljak, 2005. godine²³ su fra Željko Grubišić župnik u Drinovcima, fra Vinko Miku-

lić iz Gorice, prof. arheolog Tihomir Glavaš i fra Ante Marić u Zagvozdu gdje se sastaju sa župnikom don Jakovom Cikojevićem i načelnikom Boženkom Dedićem, odlaze na lokalitet Đoginu ledinu. Tu su, po kazivanju žitelja Zagvozda, ukopani ljudi koje su partizani mučili i ubili, a među njima su i širokobriješki fratri. Snjegova više nema, proljeće se budi. Početak ekshumacije je dogovoren za 6. travnja, u srijedu, 2005. godine.«²⁴

Kako je dogovoreno, tako se i dogodilo. Na Đoginoj ledini nije rasla šuma, iako je svuda okolo rasla. Ni trave nije bilo, samo lišaj i mahovina. Na njoj ni ovce nisu pasle. Cijela su priroda, životinje, ljudi sve to vrijeme do 6. travnja 2005. poštivali to mjesto u kojem su počivali, vidjet će se, izmasakrirani i okrutno ubijeni ljudi. Njihova su tijela nakon ubojstva najprije zakopana u klačinu, pa su ih po jugokomunističkoj zapovijedi prenijeli na Đoginu ledinu. U blizini je prirodna okomita špilja, jako duboka, »bez dna«, kako narod običava kazati. Mogli su ovi ljudi ta tijela, njih osamnaest, baciti u tu provaliju, ali nisu. Ukopali su ih dostojanstveno koliko su god mogli na osamdeset cm dubine.

Zagvozd, srijeda, 6. travnja 2005.

»U Zagvozdu su bili u 9 sati. Sastali se i upoznali s radnicima. Radnici su Josip Prodan, Mirko Krištić i Ivan Čagalj, svi iz Zagvozda. Krenuli su put Sudišća. Najprije su vrtlić očistili od površinske mahovine i lišajeva. Tu skoro da nije bilo ni trave. Na

zemlji su ljudi od kamenja poslagali križ, u sami ulaz u vrtlić. Ostatci su mnogih izgorjenih lampaša.

Tiho je započeo probno iskopavanje u jugoistočnom dijelu vrtlića. Nakon 30 do 40 cm naišlo se na prvu ljudsku kost (rebreno). Ljudi su po pobožnom običaju odložili alat, prekrstili se i izmolili Očenaš za te pokojne koji tu počivaju. Zatim se uz pomoć načelnika doveo jedan mali bager, te je Mirko u cijelom vrtliću podigao prvi sloj zemlje, desetak centimetara iznad pronađene kosti. U toj dubini nije se naišlo ni na jednu kost. Zemlja se odbacivala na stranu.«²⁵

Ubrzo je situacija bila jasna. Stratište je skrivalo osamnaest tijela na kojima su vidljive žice kojima su im ruke vezali na leđima. Sve je javljeno medijima i čekalo se na suca istražitelja.

»Boženko je Dedić javio da u 8 iz Splita kreće istražni sudac sa svojom ekipom. I stigli su oko deset sati Marko Brdar istražni sudac istražnog centra županijskog suda, zamjenica državne županijske tužiteljice Živana Marušić, sudski vještak za medicinu Marija Definis Gojanović. S prof. su arheologom Tihomirom Glavašem i s fra Antom došli do pronađenih tijela u zajedničkom grobu. Sudac je po propisu uzeo sve podatke, pitao je tko je ovo sve pokrenuo, pa mu je fra Ante Marić sve ispričao: Da je iskapanje pokrenula Hercegovačka franjevačka provincija preko svoga Povjerenstva za pripremu kauze mučenika hercegovačkih franjevaca kojemu je fra Ante pročelnik. Provincija je u tom smislu tražila i dobiti dopuštenje od općine Zagvozd, te

²⁰ Fra Ante Marić, *Tragom ubijenih hercegovačkih fratara*, Franjevačka knjižnica, Mostar, 2007., str. 126.

²¹ Dopis potpisuju tajnik fra Miljenko Stojić i provincijal fra Slavko Soldo, a odaslan je: 1. fra Anti Mariću, Drinovci, 2. Župni ured, Drinovci, 3. fra Bazilije Pandžić, Zagreb, 4. Franjevački samostan, Zagreb – Dubrava, 5. fra Vendelin Karačić, Široki Brijeg, 6. fra Jozo Zovko, Široki Brijeg, 7. Franjevački samostan Široki Brijeg, 8. fra Jozo Vasilj, Mostar, 9. Franjevački samostan, Mostar, 10. fra Branimir Musa, Humac, 11. Franjevački samostan Humac, 12. Pismohrana Provincije, Mostar.

²² *Isto*, str. 127.

²³ Toga se dana liturgijski slavila Blagovijest jer je 25. ožujka te godine 2005. bio Veliki petak.

²⁴ *Isto*, str. 130.

²⁵ *Isto*, str. 147.

Žica kojom je fra Melhior bio vezan

unajmila arheologa Tihomira Glavaša, da u provincijsko ime arheološki istraži ima li u tom dočiču pokopanih ljudi, kako tvrde mještani, da su tu ukopani "širokobriški fratri". Kad se utvrdilo da je tu uistinu ukop, zajedno su fra Ante Marić i načelnik općine Zagvozd obavijestili MUP i zatražili da na lice mjesta dođe sudac istražitelj.

Nakon što je sve detaljno pregledano, dogovorili smo se da se radovi nastave, a da sada na radilištu bude i Marija Definis kao vještak za sudsku medicinu, i da se nakon prave arheološke pripreme i ilustriranja na licu mjesta, pristupi ekshumaciji tijela i prijevozu na patologiju kako bi se

utvrdio uzrok smrti i njihov identitet.²⁶

O tome je detaljno u svom dnevniku zapisao prof. arheolog Tihomir Glavaš:

»14. travnja MMV:

Konačno je stigla ekipa za očevid na čelu sa županijskim sudcem istražiteljem Markom Brdarom. Osim njega, tu je dr. Marija Definis Gojanović, medicinski sudski vještak i g-đa Živana Marušić, zamjenica državnog županijskog tužitelja, te gosp. Ivan Ančić, kriminalistički policajac iz Splita i dr. Napravili su očevid. Sudac je Brdar preko svoje veze izdiktirao zapisnik o zatečenom stanju masovne grobnice. Nakon

toga, na naše iznenađenje, zatražio je ekshumaciju. Po našem mišljenju to nije bilo moguće uraditi na zadovoljavajući način jer kosturi ni izdaleka nisu bili dovoljno oslobođeni zemlje. Svaki pokušaj vađenja teško bi oštetio kosture. Stoga smo diskretno zamolili dr. Definis Gojanović za podršku i zatražili da se započeti posao završi po našem planu. Mada su PVC vreće već bile na brzinu dopremljene, uspjeli smo odgoditi masakriranje i osigurati dalji normalan rad kako smo ga ranije i zamislili. Dr. Definis Gojanović nam je obećala pomoć. (...)

15. travnja MMV:

Danas su s nama dr. Marija Definis Gojanović, gosp. Ivan Ančić i gosp. Miran Palčok dokumentarista iz Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika iz Splita koji će grobnicu geodetski snimiti i napraviti drugu tehničku dokumentaciju.

Ovi su nam ljudi bili od velike pomoći. Dr. Definis Gojanović radila je cijeli dan s nama na čišćenju kostura a Ančić je digitalnim foto aparatom snimao svaki detalj po policijskoj i medicinskoj metodologiji. Svaki je kostur dobio svoj broj. Tu smo nomenklaturu prihvatili i mi iz praktičnih razloga i stoga što odgovara i našoj metodologiji.²⁷

Tijela su pojedinačno izdvojena, obilježena i 19. travnja odvezena put Splita.

Slijedila je akcija na terenu i uzimanje uzorka krvi članova obitelji fratara za koje se smatralo da su u Zagvozd ubijeni kako bi se napravila DNK analiza. Najviše se mislilo na skupinu iz hidrocentrale u kojoj su bili:

fra Bonifacije Majić, 62 godine, bivši profesor i meštar, graditelj konvikta i gimnazijske zgrade

fra Fabijan Kordić, 55 godina, brat pomoćnik – krojač

dr. fra Rade Vukšić, 51 godina, ravnatelj gimnazije i profesor

²⁶ Isto, str. 157.

²⁷ Isto, str. 250.

dr. fra Fabijan Paponja, 48 godina, ravnatelj konvikta i profesor

fra Andrija Jelčić, 41 godina, gvardijan samostana

dr. fra Leonardo Rupčić, 38 godina, profesor

fra Melhior Prlić, 33 godine, brat pomoćnik – stolar

fra Mariofil Sivrić, 32 godine, samostanski vikar

fra Miljenko Ivanković, 21 godina, klerik.

Fra Ante Marić zanimao se za obitelji ovih fratara. U svim je tim obiteljima živo sjećanje na njihove fratre iako je prošlo više od šezdeset godina njihova stradanja. No, uvijek su djeca braće i sestara tih fratara, njihovi unuci i praunuci, po tim fratrima dobivali imena. I obitelji su ponosne na njih i čuvaju svetost uspomene na njihovu žrtvu. S fra Antom je do obitelji ubijenih fratara išla s. Mila Sesar da bi od njih uzela uzorke krvi.

Uzorak krvi br. 2

Br. 2 – Vinko Prlić

Br. 2A – Jozo Prlić

»Krenulo se put Sovića. (23. lipnja 2005., m. o.) Kiša je padala sve do iza Posušja. Na Soviće su došli preko Imotskog i granice Vinjani – Gorica. Išli su odmah u Vlačiće, kako se brzoglasom i dogovorilo s Marinkom Prličem – Batom. Uzorak su uzeli od dvojice fra Melhiorevih bratića: od brata mu Ante (1907.), krv su uzeli od njegova sina Vinka (1936.), a od brata mu Mile (1908.) krv smo uzeli od sina mu Joze (1955.). Marinko je Bata, unuk od fra Melhiorovog brata Mile. On je jako sličan, prema fotografijama koje imamo od fra Melhiora, fra Melhioru. Fra Melhiorov je otac Ambrozije išao za svojim sinom kad su ga partizani natjerali kroz Soviće do Posušja i Imotskog. Dalje o njemu više ništa ne zna. To veli njihova obitelj. Prlići su častili s. Milu i fra Antu. Sretni su da se ovo čini.

Ostatci fra Melhiorove krunice i habita

Nešto iza 16 sati, skoro 17 kreće se put Hardomilja.«²⁸

U laboratoriju u Splitu na patologiji na Firulama Marija Definis-Gojanović nastavlja sada laboratorijski posao identifikacije. Vrlo je bitno naglasiti da je dr. prof. Marija Definis-Gojanović stratište u Zagvozdu uzela kao ogledni primjerak identifikacije iz jednog desetljećima starog stratišta i sa svojim studentima napravila plakat kako se od jedne masovne grobnice, u ovom slučaju u Zagvozdu, izdvaja jedno tijelo i kako se postupa u postupku njegove identifikacije. Jedan primjerak toga plakata darovan je fra Anti Mariću i on je danas u arhivu Vicepostulature.

»8. Ostaci tijela označeni br.:

Lubanja zaživotno prelomljena, u brojnim manjim i nešto većim nepravilnim fragmentima.

Donja čeljust čitava, manja, s po jednim prisutnim kutnjakom sa svake strane; postranično stara vađenja (izravnat aveloarni greben), prednji zubi postmortalno ispali; na zubima ravne (istrošene) grizne plohe.

Na fragmentima tjemernih kostiju vidljivi dijelovi defekta ulazne i izlazne strijelne rane.

Sve kosti suhe, krte, dijelom proraščene korijenjem i znatno truležno promijenjene, posebice rebra, kralješci, lopatice, zdjelica, lisne kosti; sitne kosti šaka i stopala dijelom nedostaju glavice humerusa i femura male, duge kosti tanje ostaci žice dostavljeni uz tijelo.

Duljina dugih kostiju: humerusa = 33,5 cm.

Prema karakteristikama lubanjskih kostiju, zuba, zdjelice i natkoljenične kosti utvrđuje se da se radi o muškoj osobi starije životne dobi, slabije (nježnije) koštane građe.

Preračunavanjem faktorima po trotteru i Gleseru dobije se zaživotna visina od 173 cm.

Specifična zaživotna oštećenja: strijelna rana glave.

Za DNA analizu uzeto je pet (5) zuba.«²⁹

Nakon što se dobiveni DNA usporedio s DNA uzorka uzeta iz obitelji došlo se do željena rezultata:

»1. Na temelju provedene DNA analize izuzetih uzoraka kostiju uspješno je izolirana i umnožena DNA pod laboratorijskim brojem Os-36/05. Utvrđeno je da dobiveni genotip pripada muškoj osobi. DNA

²⁸ Isto, str. 167.

²⁹ Isto, str. 300. – 301.

je uspješno umnožena u 11 lokusa Yfiler PCR Amplification kit-a. Usporedbom s rezultatima DNA analize uzoraka krvi Joze i Vinka Prlića, sinova braće pok. Fra Melhiora Prlića, utvrđeno je da se radi o identičnom profilu u svih 11 umnoženih lokusa.

Stoga, izvršenom analizom genetskih lokusa i usporedbom s rezultatima DNA analize uzorka krvi najuže rodbine, utvrdi se da kosti ekshumirane u Zagvozdu pod br. Tijela 11 pripadaju pok. Fra Melhioru Prliću i to s vjerojatnošću pronalaska iste osobe u općoj populaciji od 1 : 862 034 417.

Pokojni Melhior Prlić preminuo je uslijed strijelne rane glave. Pregledom koštanih ostataka utvrđena je strijelna rana na tjemenom dijelu glave.

Takozvani plivajući predmeti koji su nađeni između/iznad koštanih ostataka, označeni brojem 23 (ostatci krunice) i 25 (ostatci tintane olovke), mogu se pridodati tijelu pok. Melhiora Prlića jer su se isti nalazili iznad kostura br. 11.³⁰

Marija Definis-Gojanović je 30. prosinca 2005. obavijestila fra Antu da je identificiran fra Melhior Prlić. To je prvi pronađeni ubijeni hercegovački franjevac nakon punih šezdeset godina. Fra Melhior je mogao iz Splita krenuti natrag na svoj Široki Brijeg preko svoje župe Gorica i svojih Sovića.

Krunica uz njegove kosti vjerojatno je bila u džepu njegova habita ili njegovih hlača. Lijepa, bijelih zrnaca poput zrna riže te bijelih desetaka okruglih poput bisera, ostala je uz fra Melhiora svih tih šezdeset godina pod zemljom. Je li to ona krunica koju je posvetio Papa i koju je na dan polaganja vječnih zavjeta dobio na dar od provincijala fra Krešimira Pandžića, kojeg su također jugokomunisti ubili? Vjerujemo da bi mogla biti.

Fra Melhiorov ukop

Dana 7. listopada 2007. u 15.00 sati u župnoj crkvi u Zagvozdu slavljena je sv. misa, a potom u mjesnom groblju i ukop petnaest neidentificiranih tijela ekshumiranih u Zagvozdu na lokalitetu Sudišće, koje su u veljači 1945. ubili jugokomunisti. Sv. misno slavlje predvodio je vikar Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM dr. fra Miljenko Šteko, suslavili su generalni vikar Splitsko-makarske biskupije dr. don Ivan Ćubelić, župnik Zagvozda don Jakov Cikojević te više od 40 svećenika i fratara iz Hercegovine i imotske krajine. Ukop je obavio mjesni župnik. Sudjelovali su novaci, bogoslovi Hercegovačke franjevačke provincije, časne sestre i nekoliko tisuća vjernika Zagvozda, okolnih župa i iz Hercegovine. Nakon ukopa, u pratnji policije, krenula je iz Zagvozda povorka s tijelima identificiranih fratara: fra Melhiora Prlića, fra Zdenka Zupca i fra Julijana Kožula na Široki Brijeg. Vjernici mjesta Gorice, Sovića, Gruda uz nogostup su stajali s upaljenim svijećama i svoje ubijene

fratre zasipali laticama cvijeća. Posebno je bilo dirljivo na samoj granici i u zaseoku Vlašići. Svi su izišli na cestu s upaljenim svijećama. Na trenutak je zastao i njihov fra Melhior da im zahvali na ljubavi i uzvрати toliko željeni pozdrav. Pred samostanskim vratima svoju su ubijenu braću, nakon 62 godine, dočekala braća iz samostana te ih uz molitvu i procesiju donijeli u samostansku kapelu.

Dana 9. listopada 2007. ukopani su posmrtni ostatci identificiranih fratara iz Zagvozda: fra Melhiora Prlića, fra Julijana Kožula i fra Zdenka Zupca. Ukopani su u fratarski grob u širokobriješkoj crkvi. U tom su grobu od 1. srpnja 1971. tijela fratara koje su jugokomunisti ubili na Širokom Brijegu 7. veljače 1945. i onih koje su 6. veljače 1945. ubili u Mostarskom Gracu. To su (njih 12) ubijenih na Širokom Brijegu: fra Marko Barbarić, fra Stanko Kraljević, fra Ivo Slišković, fra Krsto Kraljević, fra Arkandeo Nuić, fra Dobroslav Šimović, fra Tadija Kožul, fra Borislav Pandžić, fra Žarko Leventić, fra Viktor Kosir, fra Stjepan Majić i fra Ludovik Radoš. S njima su i oni iz

General franjevačkoga reda fra José Rodríguez Carballo na Širokom Brijegu pokopa franjevce pronađene u Zagvozdu

³⁰ Isto, str. 331.

Mostarskog Graca (njih 6): fra Krešimir Pandžić, fra Leopold Augustin Zubac, fra Roland Zlopaša, fra Zvonko Pandžić, fra Kornelije Sušac i fra Rudo Jurić. Ukupno je u grobu tada bio 21 ubijeni fratar. Ispačene kosti ubijenih hercegovačkih franjevaca tiho se pozdraviše i zahvališe Bogu za mir vječni.

Svečanom sv. misom zadušnicom u 11.00 sati general franjevačkoga reda fra José Rodríguez Carballo, uz sumisništvo provincijala dr. fra Ivana Sesara te nazočnost cijele Provincije, ukopao je posmrtnu ostatku identificiranih fra Zdenka Zupca, fra Julijana Kožula i fra Melhiora Prlića. To je bio nezaboravan dan za Hercegovačku franjevačku provinciju. Na ukopu je bilo veliko mnoštvo puka i sv. misa je slavljena pred širokobriješkom bazilikom.

O tome stoji u provincijskom glasilu *Mir i dobro*:

»Fra Melhior Prlić, fra Julijan Kožul i fra Zdenko Zubac imali su

9. listopada, 62 godine nakon smrti, dostojanstven pokop u crkvi u Širokom Brijegu u grobnicu u kojoj su 1971. pokopani posmrtni ostatci 18 franjevaca Hercegovačke franjevačke provincije koji su također ubijeni 1945. Partizani su sredinom veljače te godine poubijali ukupno 66 franjevaca među kojima i provincijala Hercegovačke franjevačke provincije. Za grobove njih 36 još se ne zna. Spomenuta trojica identificirana su nakon što su njihovi ostatci 2005. pronađeni u jednom vrtu u Zagvozd kod Imotskoga.

„Ganut sam ovim činom, jer vidio sam suze u očima puka”, rekao je generalni ministar Reda manje braće fra José Rodríguez Carballo. To je bio središnji događaj njegova službenog pohoda Hercegovačkoj franjevačkoj provinciji 7. – 10. listopada 2007. (...)

Cijeli prigodni program – pokop, vrlo dojmljiv igrokaz u kojem je 66 mladića i muževa u habitima,

u žici, slikovito predstavilo smaknuće fratara (autor: fra Ante Marić), te misa na latinskom ostavili su dubok dojam na desetke tisuća vjernika koji su došli na Široki Brijeg, stotine ministranata i članova Frame, koji su sudjelovali u svečanom mimohodu, kao i oko stotinu i pedeset svećenika koji su sudjelovali u koncelebraciji. Među njima su uz hercegovačkog bili svi hrvatski provincijali, te izaslanik provincijala Bosne Srebrenice. U općini Široki Brijeg 9. listopada (utorak) je bio neradni dan.«³¹

Za ovu sv. misu i ukop provincija je priredila *Liturgijski vodič, pohod generalnog ministra, Široki Brijeg, 9. listopada 2007.* u kojem su donesene fotografije i osnovni podatci svih ubijenih fratara koji su ukopani u fratarsku grobnicu u crkvi u Širokom Brijegu. Tu se uz ostalu ubijenu i ukopanu braću nalazi i kratak životopis s fotografijom fra Melhiora Prlića na trinaestoj stranici. ✍

³¹ *Mir i dobro*, god. XXXIX, 3., Mostar, prosinca, 2007., str. 12. – 13.

Uzoran svećenik i redovnik

FRA PETAR SESAR (1895. – 1945.)

Za grob mu se još ne zna

► Piše: fra Mate Logara

Francuskom filozofu i »prosvjetitelju« Voltaireu pripisuje se rečenica: »Lažite, lažite, ostat će nešto.« Iako komunistički vlastodršci u drugoj Jugoslaviji nisu osjećali veliku potrebu objašnjavati svoje ratne i poratne postupke, valjda pretpostavljajući da im je samo po sebi sve dopušteno, postojali su događaji koje se nije moglo samo tako prešutjeti. Među njih svakako su pripadala i stradanja

Jugokomunisti su ga uhićivali dva puta. Ubili su ga i potom izmislili opravdavajuću priču, no vrlo providnu. Tanjug nam je, ne htijući, ostavio dragocjeno svjedočanstvo da je molio krunicu kada su došli po njega.

fratara gotovo svugdje gdje su ih jugokomunisti zatekli. Ratna i poratna ubojstva hercegovačkih franjevaca bila su tako česta da je više nego očito da su bila sustavna i neselektivna. Partizansko-komunistička propaganda na različite se načine trudila da svoje zločine opravda, a žrtve prikaže krivcima koje je stigla zaslužena kazna. Iako su naknadno napisane »optužnice« u jugokomunističkom

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudes« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subrača«, K., 2 (19),
Široki Brijeg, lipanj – prosinac, 2017.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14
88220 Široki Brijeg

Veza:
tel.: (039) 700-325
faks: (039) 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada
13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga... (s naznakom za Vicepostulaturu i nakanu):

a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovna Ljubuški:
žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Zanimljivo je ovo stanje u hrvatsko-me društvu s obiju strana granice. Ne mislim na trenutna politička kretanja, nego na naše suočavanje s prošlošću. Godinama nam tupe da bismo to trebali učiniti, no kada to učinimo, onda nas napadaju kako šutimo o svojim zločinima. Neshvatljivo! Ponajprije, čiji smo to mi pa bismo se trebali ispričavati za zločine te naše skupine? A riječ je zapravo samo o zločinima jugokomunista s jedne strane i zločina svih ostalih s druge strane. Dotični su vladali punih 45 godina te su nesmiljeno skrivali svoje, a otkrivali stvarne ili nestvarne zločine onih drugih. Međutim, naši petokolonaši nikako to ne žele uvidjeti. Drago im, zbog isplativosti, biti u tuđoj službi i to ti je to.

Mi, pak, krenimo drugim smjerom. Kao primjer tomu može nam poslužiti Jan Mikrut, profesor crkvene povijesti na Gregorijani. Odlučio je suočiti se s prošlošću pa je počeo istraživati mučeništvo kršćana u srednjoistočnoj Europi i SSSR-u pod komunističkim režimom. I počele su izlaziti ne knjižice, nego tomovi knjiga, toliko je toga bilo. Na predavanju u Rimu, uz crkvene velikodostojnike i pripadnike, bili su i diplomatski predstavnici raznih država. Treba li neka jasnija poruka?

Godinama se biskup Bogović bori da se stvarno suočimo s tom prošlošću. Zacijelo mu je životno djelo Crkva hrvatskih mučenika na Udbini, ali nipošto manje važno nije ni Komisija HBK i BK BiH za hrvatski martirologij. Hrvatske

države s obiju strana granice nisu smogle dovoljno hrabrosti suočiti se s prošlošću pa je on to morao potaknuti barem u okrilju Crkve. Između ostaloga, spomenuta Komisija popisuje pobijene katolike tijekom jugokomunističke strahovlade i među njima traži kandidate za mučeništvo. Molimo Boga da u tom što bolje uspije. Istodobno biskup Bogović nastoji pokrenuti izgradnju tzv. Svehrvatskoga groba. Još to nije uspio, ali nije do njega, do države je. U okolici Crkve hrvatskih mučenika na Udbini izgradilo bi se mjesto gdje bi se pokapali posmrtni ostatci svih onih za koje znamo da pripadaju našem narodu, ali ne znamo tko su. Zar to naši petokolonaši ne mogu pozdraviti barem kao humano djelo, a da o onom vjerskom ne govorimo? Trebali bi, no kako to izgleda u stvarnosti, mogu vidjeti na primjeru Groblja mira na Bilima.

Svjesni pojedinci i nadalje pomažu Vicepostulaturi otkrivati pravu istinu o pobijenim hercegovačkim franjevcima. Tako je mladi nadareni povjesničar Hrvoje Mandić otkrio da su fra Leo Petrović i skupina franjevaca u Mostaru pomagali svima onima koji su bili proganjeni. Nisu gledali ni na vjeru ni na naciju, važno je samo bilo pomoći čovjeku u nevolji. Jugokomunisti su sve to krili kao zmija noge, a dotične su uglavnom prije toga skratili za glavu. Naravno da ćemo učiniti sve da se konačno raspetlja istina o toj našoj prošlosti.

U spomenutu duhu neka vam je

mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Povijesne okolnosti	51
Istraživanja	17	Suočavanje s prošlošću	53
Pobijeni	27	Razgovor	56
Nagradni natječaj	39	Iz Vicepostulature	58
Podsjetnik	44		